

Tadej Pungartnik, Pokrajinski muzej Maribor

Govorica miru

Tako kot druge dežele je tudi Štajerska imela svojo deželno vojsko. Poleg pehote so jo sestavljale še konjeniške enote, konjenico pa arkebuzirji in kirasirji. Slednji so zaradi svoje opreme spadali v skupino tako imenovane težke konjenice.

Od sredine 16. stoletja dalje so težko konjenico vedno bolj izpodrivali arkebuzirji, saj so bili zaradi lažje opreme veliko okretnejši. Uporabljali so puško arkebuzo, po kateri so dobili ime. Orožje za vojsko je pretežno prihajalo iz graške deželne orožarne. Maribor se je kot deželnoknežje mesto z orožjem oskrboval predvsem v graški dvorni orožarni. Tam so kupovali orožje, ki so ga za svojo obrambo potrebovali meščani, pa tudi orožje, ki je bilo namenjeno za oborožitev najemniških vojakov. Posamezni kosi orožja so se ohranili štiri stoletja in so danes razstavljeni v Pokrajinskem muzeju Maribor. Na podlagi raziskave arhivskih virov in primerjave orožja, ki ga hranita deželna orožarna v Gradcu in Pokrajinski muzej Maribor, lahko zapišemo, da so posamezni kosi v mesto ob Dravi zagotovo prišli iz Gradca. Žigi na nekaterih helebardah, sulicah in mečih potrjujejo tezo, da so bili predmeti kupljeni v orožarni, katerih izdelavo je ta naročala pri zgornještajerskih mojstrih.

Med vsemi temi kosi orožja pa se v Mariboru ni ohranila oprema deželnih najemnikov, tako imenovanih landsknehtov. Slednji so v 15. in 16. stoletju predstavljali pehoto najemniške vojske. Njihovo prvotno orožje je bila dolga sulica, opremljeni pa so bili z napadalno čelado in prsnim oklepom. Pehota je v gosti vrsti poskušala ustaviti napad konjenice. Hkrati je varovala strelce, ki so bili med posameznimi streli zaposleni z zamudnim nabijanjem pušk.

Opremo landsknehtov lahko še vedno najdemo v deželni orožarni v Gradcu, ki deluje pod okriljem Universalmuseum Joanneum. Z gostujočimi predmeti začasno dopolnjujemo stalno razstavo, s čimer želimo opozoriti na to, da se vezi med mestoma niso nikoli popolnoma pretrgale.

Erwin Niederberger, Guardia Svizzera Pontificia

Uniforma papeške švicarske garde v Vatikanu

Michelangelo! Ali pa vendarle ne?

»To so pripadniki švicarske garde, njihove uniforme je oblikoval Michelangelo,« pogosto razložijo vatikanski vodiči skupinam turistov ob vhodih v Vatikan med opravljanjem svoje dolžnosti. Toda ali je res, da Michelangelo, slavni slikar in arhitekt, ni imel početi nič boljšega kot oblikovati vojaške uniforme?

Prvi razpoznavni znak garde je bila livreja z insignijami, ki so jih pritrdili na vojakova oblačila. V letopisih, ki opisujejo sprejem prve švicarske garde 22. januarja 1506 pri njihovem ustanovitelju, papežu Juliju II. iz družine della Rovere, oblačila vojakov niso omenjena. Verjetno so na prsih imeli prišit bel švicarski križ ali prekrižane papeške ključke. Njihovo orožje sta bila helebarda in širok meč, rame, prsi in roke pa je ščitil železen ščit.

Vojaki so v 16. stoletju nosili dublet ali suknjič, ki je bil v pasu oprijet in se je spredaj koničasto zaključeval, čezenj pa so zapeli pas, ter raznovrstne klobuke, čelade ali čepice. V naslednjih stoletjih so se uniforma, klobuki in čelade švicarske garde velikokrat spremenili, saj so odražali modo svojega časa, z barvami in grbom pa tudi pripadnost vladajočemu papežu.

Uniforma, ki jo gardisti nosijo danes, izvira iz leta 1914. Kodificiral jo je takratni poveljnik švicarske garde Jules Repond. Pod vplivom Rafaelovih fresk je odpravil vse druge tipe klobukov in vpeljal preprosto bareto, ki jo nosijo še danes, na njej pa se razkriva vojakov čin. Pločevinast gorget ali vratni ščitnik je zamenjal s preprostim belim ovratnikom, ki se dopolnjuje z belimi rokavicami, cuirasse ali oklep pa je izboljšal in ga dal preoblikovati po vzoru izvirnika. Gorget, bele rokavice in blede siva čelada s perjanico iz nojevega perja in z grbom družine della Rovere sodijo k popolni uniformi gardista.

Šestega maja 1527 so švicarsko gardo napadle čete cesarja Karla V. Habsburškega in na stopnicah bazilike sv. Petra pobile 147 gardistov, ki so bili takrat na straži. Preživelo jih je zgolj 42. Njihov pogum je papežu Klemenu VII. iz rodbine Medičejcev omogočil pobeg skozi skrivni hodnik Passetto di Borgo, ki še vedno povezuje Vatikan z Angelskim gradom v Rimu. V spomin na ta dogodek poteka 6. maja zaprisega za vse nove nabornike švicarske garde, vojaki pa še danes nosijo barve družine Medici: rdečo, modro in rumeno.

Dr. Matthias Weniger, Bayerisches Nationalmuseum München

Johann Baptist Straub – njegova skulptura Marije z detetom in njegov portret kot gosta v Mariboru

Johann Baptist Straub (1704–1784) je več desetletij deloval kot vodilni kipar v Münchnu. Po rodu je bil iz Wiesensteiga, ki je bil tedaj bavarska enklava na Švabskem. Kipariti sta ga učila oče in münchenski dvorni kipar Gabriel Luidl, nanj pa je vplival še Guillielmus de Grof iz Antwerpna, kipar na münchenskem dvoru. Med Straubove učence sodijo pomembni baročni kiparji 18. stoletja, med njimi Ignaz Günther, Christian Jorhan in njegov nečak Franz Xaver Messerschmidt, prav tako iz Wiesensteiga. Straubovo delavnico je naposled prevzel njegov zet Roman Anton Boos. Prvo samostojno naročilo je Straub prejel okoli leta 1730 na Dunaju, nato pa je delal predvsem za cerkve velikih samostanov v Münchnu in njegovi okolici. Izdelal je tudi nekaj posvetnih del.

Bavarski nacionalni muzej v Münchnu ima v lasti številna dela, ki se navezujejo na Johanna Baptista Strauba. Med njimi je tudi veliko osnutkov (bozzetto) njegovih večjih skulptur. Muzej posoja mestu Maribor, kjer je več let deloval Straubov brat Josef, dva osebna predmeta: znani portret Johanna Baptista Strauba, verjetno delo Balthasarja Augustina Albrechta ter leta 1759 izklesano figuro Marije z detetom, izdelano za fasado hiše v ulici Hacken v središču Münchna, ki jo je Straub leta 1741 kupil za svojo družino. Marija z detetom je reprezentativen primer kiparstva Johanna Baptista Strauba, saj zrcali vse značilnosti njegovega ustvarjanja. Posebej značilna sta kombinacija reliefnih in od ozadja izstopajočih tridimenzionalnih oblik ter oblikovanje oblakov, obrazov in okrasja. Na delu je lepo viden osebni slog umetnika, ki upravičeno slovi po združevanju človeškega telesa, ornamentalnih detajlov in arhitekturnih elementov v eno samo celoto. Čeprav je za izdelavo večinoma velikih del, dodeljenih Straubu, morale sodelovati veliko delavnic, so za te predmete značilne nekatere izjemno koherentne lastnosti. To nam tudi omogoča, da jih ločimo od stvaritev njegovih bratov, učiteljev in učencev ter od vseh drugih umetniških del njegovega časa.

Stefan Mieleszkiewicz in Dorota Gutkowska, Narodni muzej v Varšavi

Mizica princa Wiśniowieckega in princese Radziwiłł

Miza iz temnjenega lesa s srebrnimi vložki izvira iz poznega baroka. Izdelana je bila v obdobju vladavine dinastije Wettin v Poljsko-litovski zvezi, ki je bila ena največjih držav v tedanji Evropi. Posebno vrednost dajeta mizi njen izvor in dokumentiran historiat. Narejena je bila za Michała Serwacyja Wiśniowieckega in njegovo ženo Teklo Róžo, rojeno Radziwiłł. Oba sta bila iz plemiških družin, ki so igrale pomembno vlogo v zgodovini tedanje zveze držav. Njuni člani so več generacij opravljali najpomembnejše posvetne in cerkvene poklice, podpirali so kulturo in umetnost.

Na zgornji ploskvi mize je upodobljena kompozicija z začetnicami lastnikov in grboma obeh plemiških družin: Korybut, ki je bil grb družine Wiśniowiecki, in Trąby, nameščen na prsih črnega orla, ki je bil grb družine Radziwiłł. Ta kos pohištva so uporabljali kot konzolno mizico v palači Wiśniowiec, na sedežu rodbine, ki ga je zgradil Michał Serwacy v letih 1732 in 1733. Grbovni motivi, ki niso bili upodobljeni zgolj na posamičnih kosih pohištva, ampak tudi v štukaturnem okrasju palače, ter ureditev galerije z družinskimi portreti so bila sredstva, s katerimi so razkazovali blišč in poudarjali ponos družine na plemiški naziv.

Domnevamo lahko, da je bila miza izdelana med letoma 1741 in 1744 v mizarski delavnici, ki je delovala v gradu Biała (v regiji Podlaska), katerega lastnica je bila Teklina mati Anna Radziwiłł (rojena Sanguszko). Princesa Anna je bila pobudnica mnogih umetniških dosežkov. Na ozemlju Poljsko-litovske zveze je prva ustanovila dvorne delavnice, ki so sledile vzorom iz zahodne Evrope. Mizo je najverjetneje izdelal mizar Johann Her iz Dresdna na Saškem. Podobnosti s pohištvom, izdelanim v Dresdnu med letoma 1720 in 1740, lahko najdemo v obliki in okrasju, dokumenti pa potrjujejo, da je Her v Biały izdelal še nekaj drugih predmetov dekorativne umetnosti s kositrnimi vložki.

Po smrti Michała Serwacyja in Tekle Róže sta mizo podedovali poljski plemiški družini Ogiński in nato Krasicki.